

BIEDERMEIER VARRÓASZTAL RESTAURÁLÁSA

BÁNFALVY FERENC

Bevezető

A tárgy megnevezése: Biedermeier varróasztal

A tárgy tulajdonosa: Herman Ottó Múzeum, Miskolc, leltári száma: 79.266.

A tárgyra vonatkozó leltárkönyvi és adattári adatok:

„Lapos ballusztereken álló, egyfiókos, intarziás.

Vásárlás helye: Budapest. Készítés ideje: 1840–50.”

A tárgy tulajdonosa és restauráltatója a Herman Ottó Múzeum, az asztalt 1979-ben vásárolta Budapesten a Bizományi Áruháztól. Így a bútor tulajdonosáról és korábbi életéről nincsenek adataink. A tárgy restaurálására mint a gyűjtemény egyik darabjára került sor a HOM restaurátorműhelyében, 1994-ben.

A tárgyak a múzeumba kerülésük pillanatában kettős funkcióvesztésen mennek át. Először fölértékelődve kikerülnek a használatból – a fizikai használat valóságából – és e viszonylag „steril” környezetben koruknak (múltjuknak és jelenüknek) mintadarabjává válnak. Másodsor – a restaurálás során – a meg- és letisztítást követően már nem használati tárgyak, hanem stílushordozók lesznek. A restauráltató – a hozzáfűzött elvárásoknak megfelelően – a használati tárgyakat reprezentatív tárgyakká minősíti át és ezt az elvárást fogalmazza meg a restaurátorral szemben is. Arra, hogy ebben a „sterilizálási” folyamatban mennyire vesz részt a restaurátor, igyekszem majd választ adni a dolgozatban.

A feladat

I. Ismerjem meg az asztalt, az asztal készítőjét, az asztal rendeltetését, ismerjem föl az előző javításokat. Vegyem tekintetbe a restauráló elvárásait. Mérjem föl az asztal jelenlegi állapotát. II. Restaurálás közben dokumentáljam a munkafolyamatokat. Összegezzem tapasztalataimat.

I. Az én „Meier”-em – ha önhittén magamat örökösének tekinthetem – „bieder”.¹ Úr. Ismeri múltját és jelenét. Az ő asztala szilárdan áll a lábán, követi korának divatját. Nyílt és őszinte. Az, ami. Fából készült világos asztalösszerkezet. Könnyen mozgítható – de mindig ugyanoda kerül vissza (ezt jelzi a homloklapra választott terítékrajz is).

Az én „Meier”-em formai és készítéstechnikai ismeretei a múltban gyökereznek. Előző korokban is jól ismert formákat használ: kimák, voluták, balluszterek, lyra. Anyagismeretben is követi elődjait: fenyő vakfa szerkezet svartnival borítva, rejtett és

¹ *Zolnai Béla*: A magyar biedermeier. Holnap. Budapest 1993. 1–10.; *Himmelheber, Georg*: Biedermeier bútorok. Corvina Kiadó, Budapest. 1982. 9–10. (»A német „bieder” jelentése egyszerű, szerény, jámbor. A „Biedermann” derék, jóra való polgár, mindig korrekt és fedhetetlen, túlzott szellemi ambíció nem jellemzi, semmi esetre sem zseni. Meier az egyik leggyakoribb német vezetéknev.◀)

látszó csapolások. Egyes megoldásai pedig egyszerűséget kedvelő énjét tükrözik: intarzia nélküli balluszterek és kima voluták, kávapárkány elhagyása.

Az én „Meier”-em munkáját a megrendelő igényeihez igazítja: asztala kisméretű, könnyen mozdítható, olyan, mint ismerőseinek asztala, gyorsan elkészül és nem drága. A megrendelő a ház asszonya. Ez az asztal az ő „bureau plat”-ja. A fiókot rejtő kávéban a titkos levelei mellett ott van a biztonságot jelentő varrókészlet és az asztallap (egy jávor bordűrös vastag deszka inkrusztáció) terítőjén virág és könyv is lehet. (A váza nyomait még ma is látjuk.) Már nincs szüksége a párnázott lábzsámolyra – hiszen szobája is fapadlós –, így a készítő megelégszik annak jelzésével is.²

Az én „Meier”-em az asztalt a hagyományokra építve – hiszen tanult mestersége ez – lapos, volutás kimákra támaszkodó balluszterekre állítja.³ A talpakat előrelátóan három vékonyabb, jól összeforgatott fenyőfából készíti – számolva a fa vetemedéseivel. A kávalapok fecskefarkas csomópontjai vagy nem eléggé szárazak, vagy nem számít mesterem a különböző szálirányú deszkák eltérő irányú zsugorodására,⁴ ettől a sarkakon lévő svartnik felnyomódnak.⁵ A káva alsó vízszintes lapjába és a lapos kimatalpba ollós csappal kapcsolódó balluszterek fémszögerősítést is kapnak. A kétoldali talpakat ollós csappal besüllyesztett, szembenéző két lyra-forma köti össze, a csapolásnál ugyan csak fémszögekkel erősítve meg azokat. A fenyőfaszerkezetet – hiszen ettől is olcsó a bútór – fűrészelt, keskeny sávokból összerakott diófa svartni borítja – mert ez nem Anglia.⁶ (Ha a Bécsből hozatott vágott vagy hántolt furnért használná, az az eladhatatlanságig megdrágítaná az ő asztalát.⁷)

Az én „Meier”-em hagyománytisztelő: az asztalt előlről nézzük⁸ – e szerint alakítja a káva svartnirajzát –, és ragasztásaihoz csontenyvet használ.⁹ Az én „bieder”-em nyugodt. Nem aggódik. Nem aggódik a láb felső éle és a káva találkozásánál lévő ferde vágásért. Nem aggódik a lábösszekötő és a talpak közötti hézag miatt (mely talán a száradásból adódott?). Az én „bieder”-em bizakodó. Bízuk tompa illesztéseiben a káva belső oldalain és felső élén. Erősen bízuk az asztallap és a káva tompa illesztésű ragasztásában, és erősen bízuk az asztallap tompa illesztésű deszkáiban. Kevésbé bízuk a talpak és a lábak csak tompa illesztésű volutáiban, hiszen ezeket az előre külön darabként leesztergályozott diófaelemeket a tartó részekkel együtt kétoldalról egybesvartnizza (de ezt indokolhatja szépérzéke is). Még kevésbé bízuk enyves ragasztásaiban, hiszen minden csapolásnál használ fémszögerősítést is.

2 A klasszicizmustól a biedermeierig. Iparművészeti Múzeum. Budapest 1990. 149.; *Jósvay László: Biedermeier varróasztalka restaurálása. Szakdolgozat. Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, Ltsz. 15091–92.*

3 *Himmelheber* i. m. 19.

4 *Babos Károly: Haszonfák. Mezőgazdasági Könyvkiadó Budapest. 1979. 107.; Morgós András: A faanyag méretváltozásai. Kézirat.*

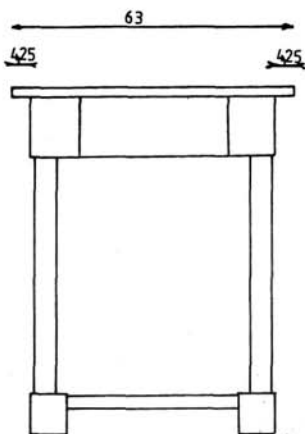
5 *Vö.: Jósvay László: Biedermeier varróasztalka restaurálása. Szakdolgozat, MNM Könyvtára Ltsz. 15091–92. 16.*

6 Közép- és Dél-Európában hagyományosan fenyőfa alapanyagból – olcsó és könnyen beszerezhető – dolgoztak, így a dió is olcsó hazai fafajként került kiválasztásra az előző korokban oly kedvelt mahagóni helyett.

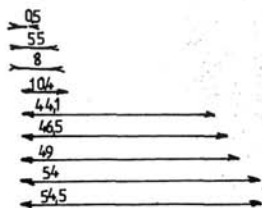
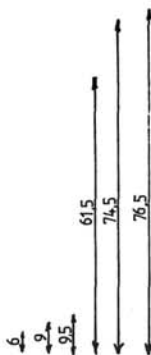
7 Ld. 3. 72.

8 Ld. 3. 18.

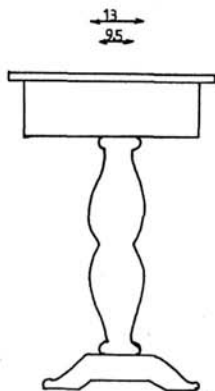
9 Ld. 3. 73. A szerző szerint 1823-ban jut el Németországba a csontenyv készítésének eljárása. Ezzel szemben meglepő az anyagvizsgálat eredménye.

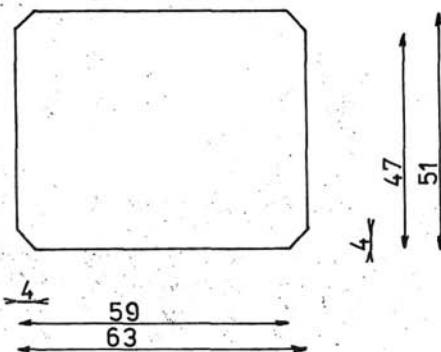
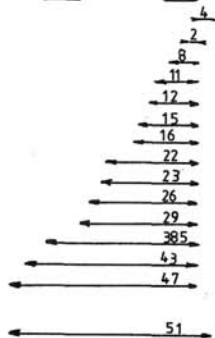
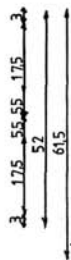
pv

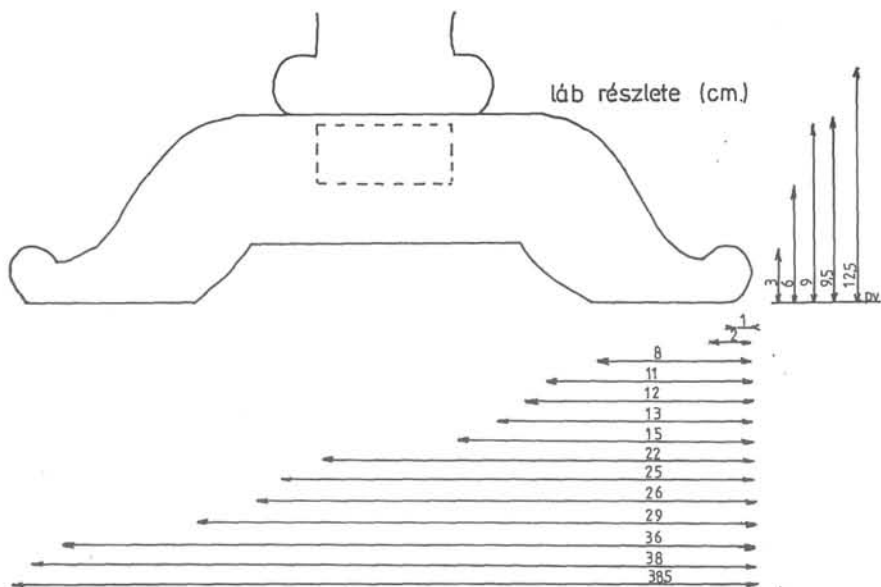
előnézet (cm)

felülnézet (cm)

oldalnézet (cm)

Az én „Bieder”-em azért egy „Meier”. Tudja, hogy a bútor az „fából” készül.¹⁰ Természetesen – mert Magyarországon vagyunk – diófából. Alul a fa gyökere, majd föl-felé a bútoron nő a törzs. Ez egyetlen oldalon sikerül is. (Három ballusztér oldalon valahogy fentre kerül a gyökér és lefelé nő a törzs.) Így a káva nem válik a lábak szerves folytatásává. A jávor bordúrral díszített asztallap „szabadrajzú” – nincs rajta terítékillesztés. Ismeri korának fejlődését: asztalfiókját – angol mintára – becsúsztatható falappal fenekeli be. Így a két oldalkáván csúszó fiók nem szorul meg a benne lévő súlytól.¹¹ – Kár, hogy a becsúszó falapot enyvezi.

Az én „bieder”-em modern. Már nem törli, szitalja, főzi az addig oly nagyra becsült gumiarábikumot, kolofóniumot, kopált, hanem alkoholban oldott sellakkot használ fényezésre.¹² Az én „biedermeier”-em ismerősét, a fémöntőt nem ismerem. De lehet, hogy ismerőse fémnyomó vagy kereskedő, aki az angol Peter Homelin találmányát, a „masszafémet” árulja. Így nem tudjuk, milyen asztalának kulcspajzsa (melyet e „főúri darab”-on – némi iróniával – zárschild-nek is nevezhetnénk).¹³

Az én „bieder-Meier”-emnek van utódja. Az Utód mesél. Homályos történeteket elődjéről és világos történeteket önmagáról. A bal oldalkáván lévő diógyökér svartni története egyszerre szól mindkettőjükéről. Vajon a gyökér svartni az eredeti és az összes többi az Utód alkotása, vagy fordítva? Az Utódról mesélnek a csapolásoknál lévő húzott szögfejek, a káva előlapján lévő svartnipótlás a PVAc típusú ragasztónyomokkal, a bal láb első alsó volutája – melyet svartnipótlás nélkül bükkfából egészített ki –, és a beolvastott sellakkdugók. Az asztallap. Ez megfajthetetlen történet. Ezzel majd még foglalkozunk.

10 Wilkie, Augus: Biedermeier. Do Mont Buchverlag Köln, 1987. 76., 130.; ld. 3. 21.

11 Ld. 3. 25.

12 Morgós András: Problémák a bútorrestaurálásban. Múzeumi Műtárgyvédelem 17. Múzeumi Restaurátor Módszertani Központ (MRMK) Budapest. 1987. 275. A szerző Daniel Alcouffe-t idézi.

13 Ld. 3. 73.

A tulajdonos és a restaurátor a Herman Ottó Múzeum Történeti Gyűjteménye. A gyűjteményt kezelő muzeológus a tárgy restaurálásával kapcsolatban semmilyen – az általános restaurátori gyakorlattól eltérő – igényt nem támasztott. Így az összes felmerülő stílusprobléma megoldása is a restaurátor mérlegelésein és döntésén múlik. A problémák megoldásában művészettörténészhez fordulhatok segítségért (közvetlen munkatárs és szakirodalom).

A készítéstechnikai és restaurálási problémák megítélésében mind a tárggyal egykorú, mind a restaurálás során adódó esetekben szakmai konzultációk történtek (elfogadott restaurálási javaslat).

Restaurálás előtti állapot leírása

Az asztal egyfiókos. Az asztallap diófa deszkából készült, a széleken körbefutó jávor bordűr inkrusztáció. Az asztal lapja a deszkaillesztések mellett szétvált, az inkrusztáció széthasadt, helyenként hiányzik. Az asztallapot durva felületi sérülések, vízfolt (feltehetően virágváza) és zsíros szennyeződés borítja. A lapok a kávéhoz csak enyvezéssel kapcsolódtak, mely mára már elvesztette kötőképességét, így a lap a kávétól elvált.

Lap nélküli asztalszerkezet: a fenyőfa vakfát az egész felületen diósvartni (2–2,5 mm egyenetlen vastagságú) borítja. A homloklap – fiókkal együtt – gyökér-, míg a káva három oldala sima diósvartni. Mind a fiókon, mind a káván lévő svartnik vagy hiányosak, vagy fölváltak. Az oldalkávékon – hajdani javítás nyomaként a fölvált svartnik alatt – fehér színű PVAc típusú ragasztó nyomai láthatók. A fölvált svartnik nagy részét jelenleg cellul ragasztószalag rögzíti a káva alsó, illetve felső éléhez, valamint egymáshoz. A fölvált svartnik alatt rovarok okozta rágásnyomok láthatók.

Az asztal jobb oldali láboszlopfőjén a záró ív hiányzik. (Ezeket eredetileg is külön darabonként leesztergálva, ennyvel erősítették a kifűrészelt vakfa tartóvázhhoz.) Ugyanezen láb alsó íve még megvan, de az enyvezés már elengedett. A láboszlopok élei több helyen legömbölyödtek vagy csorbák. Az asztal talpait összekötő merevítőről is hiányoznak svartnisávok, ugyancsak diófából. Az asztal talpai íves kialakításúak. Külső oldalukon diógyökér, belső és felső oldalukon sima diósvartnival borítottak. A talp első és hátsó ívelt végei külön darabból esztergályozottak, és ennyvel – csapolás nélkül – a fenyő szerkezeti vakfához ragasztottak. A talpak végein a svartnik részben hiányoznak, részben szálkásra lekopottak, kitéredezettek. A bal hátsó részen az íves rész hiányzik. A vakfán kopásból adódó hiányok vannak.

Az asztalszerkezet egész felületén karcolások és durva felületi sérülések találhatók, a betöredezett és pattogzó sellakkfelületen foltos szennyeződés. A svartnihiányos helyeken a beolvasztott sellakk-dugók részben kipattogzottak. A svartni nélküli részeken (kávabelső, káva alsó élék, fiókbelső, talpalsó) a használatból adódó felületi szennyeződés és kifolyt enyv található. Egyedül a fiók belsejében találni ismeretlen eredetű sárga festékfoltot. A fiókról a zárócer hiányzik, de a zárszerkezet még megvan, kulcs nélkül.

II. Előkészítés

A munka megkezdése előtt a tárgy egyhónapos, műhelyben való pihentetésére került sor. Előző raktározási helyéről elmozdítva (hívós adattári szoba), a melegebb műhelyben a cellulozott svartnik önmaguktól leperegtek és a fecskéfarkas kávacsomópontoknál még jobban fölváltak a vakfát borító falemezek.¹⁴

Annak ismerete, hogy a készítő milyen „enyvet” használt ragasztásaihoz, egyaránt fontos kultúrtörténeti és restaurálási szempontból. Ugyanilyen fontos a felületi bevonásra használt anyag ismerete. A fölmerülő kétségeket G. Himmelheber is fölveti könyvében. Ezekre a kérdésekre a restaurálás során kénytelenek leszünk választ adni.

A zárszerkezet kiemelésekor igyekszem megbizonyosodni arról, hogy a zár a bútorrallal egyidős-e. A zárszerkezet belső lemezén kör alakú beütött embléma: külső ívén a felirat: „PATENT 1878” – a körön belül fekvő kulcs alsó és felső oldalán: „G” „G”. Ebből következik, hogy vagy a zár nem egykorú az asztallal, vagy az asztal egykorú a zárral. Ennek eldöntése nem az én feladatam. Jelenleg az asztalhoz ez a zár tartozik.

Az anyagvizsgálat a bútör felületéről – tisztítás előtt – vett minta alapján sellakkot mutatott ki bevonatként. A sérült felületi bevonat, a fölvasalt oldalkávék, a talpak kiegészítései és a vastag felületi szennyeződés indokoltá tette a meglévő lakk eltávolítását. A tisztítás lefutott és átszűrt kromofággal¹⁵ történt (10%

14 Ld. 3. 24.

15 *Morgós András* lektori véleménye Jósvay László szakdolgozatáról MNM Könyvtára Ltsz. 15090–92. 2.

metanol, 85% diklór-metán tartalommal). A natúr fafelületek tisztítására az Evamin cc. – Aceton–desztillált víz (1:1:0,5) oldata megfelelőnek bizonyult.¹⁶ (Az Evamin cc. mint nemionos felületaktív anyag, az aceton mint nagy penetrációjú és kis retenciójú zsírolószer, a desztillált víz mint párolgást csökkentő és az Evamin cc. jobb oldódását elősegítő komponens vesz részt a tisztításban.)¹⁷

Káva

Már az önmaguktól leesett svartnik alatt látható volt rovarrágás nyoma. A fölszűcsösödött falemezek felvasalásának két oka volt. 1. A vakfa és a lemez hátoldalak fertőtlenítése – ez Xylamon 001-gyel történt. 2. A fölválás minden bizonnyal azért következett be, mert eredetileg is kevés ragasztó – vagy rossz minőségű ragasztó – volt a felületeken és így a változó klímaviszonyoknak nem tudott ellenállni, vagy éppen a rovarok okozta károk miatt csökkent le a felületek ragadóképesége. A rovar elrágta az enyvet. A rágásnyom alapján nagy kopogóbogár okozta a vakfa külső és a svartnilapok belső oldalán lévő károsodást.¹⁸

Jobb megoldás lett volna a föllazult svartnik rögzítésére, ha aláinjektálással pótolom a szükséges ragasztót, de a 2–2,5 mm-es svartni átvágása, hogy a ragasztót a résen át a felület alá juttassam, durvább sérülést okozott volna, mint a fölvasalás.¹⁹

A tárgy remélhetőleg közel állandó klimatikus viszonyok között kerül majd raktározásra, illetve kiállításra. Így talán a faanyagok légnedvesség változására lejátszódó méretváltozásával nem kell számolnom. Vagyis a fecskéfarkas csapolásoknál adódott síkbeli különbség megszüntethető. A megszüntetés módja értelemszerűen a bütüvégek lapsíkba csiszolása. Ez egy durva beavatkozás az eredeti felületbe. Ha nem ezt választom, akkor kétséges a svartnilapok sikeres fölragasztása, melyet én fontosabb szempontnak ítélt meg.

A konzerválás utáni tiznapos szárítás a konzerválószer oldószerének elpárolgásához szükséges idő. A kávalapok egyenetlenségeinek eltüntetésére – erre a svartnik fölragasztathatósága miatt van szükség – olyan anyagot kellett választanom, melyhez az enyv majd jól fog ragadni a munka folytatása során. A fenyőfaliszrt mint a vakfával megegyező anyag, a Thymol mint gombásodásgátló²⁰ került felhasználásra. Az enyv az eredeti ragasztóval megegyező típusú ragasztó.

A vakfán és a svartnik hátoldán lévő ragasztók eltávolításához 20%-os Karbamid és 20%-os Dipankrin oldatát felváltva használtam.²¹ Az anyagvizsgálat PVAc típusú ragasztót és csontenyvet mutatott ki (ld. melléklet). A PVAc típusú ragasztó nyilvánvalóan egy későbbi szakszerűlen javítás alkalmával került felhasználásra, így eltávolítását már ez is indokolta tette. A ragasztók eltávolítására azért volt szükség, hogy a rovarkárosított felületeken a konzerválás megnyugtatóan elvégezhető legyen. Az erősen roncsolódott és összeilleszthetetlen svartnirészeket a cellulozásnál a legszűkebbre szabva, kénytelen voltam kivenni a felületből. Az ellentét oldalán megoldható volt a kettétört részek összeillesztése és együttes fölragasztása a kávéra. A ragasztáshoz Thymolos enyvet használtam.

Lábak

A bal láb alsó volutájának eltávolítása kézzel mozgatva, szárazon történt. Az egykori javítás eltávolítása több okból volt szükséges: egyrészt a ragasztás már nem tartott, másrészt a többi volutától eltérően – melyek diófából készültek – ez festett és pácolt bükkfa. Így mind anyagában, mind esztétikai megjelenésében (hiányzik róla a világos intarzia szem) nem felelt meg a restaurálási elvárásoknak.

Három helyen kellett a volutákat új faanyaggal pótolni. A pótlás fából készült, hiszen semmi nem indokolta, hogy ne abból készüljön. Diófából, mert ez mind stílusában, mind anyagában megfelel az eredeti állapotnak. Mivel nem lehettem biztos abban, hogy a sellakkbeégetések egykorúak-e a tárggyal – mert akkor készíttéstechnikai jegyek –, így a még meglévőkhöz eltávolítása mellett döntöttem.²²

A pótlásra kerülő volutákat Eporapid márkanevű epoxi típusú ragasztóval rögzítettem a helyükre. Azért döntöttem a reverzibilitást nem biztosító ragasztás mellett, mert a tompa illesztésű, sérülésként igencsak

16 *Scheinring József*: 19. századi fiókos írőkomód restaurálása. Múzeumi Műtárgyvédelem 16. MRMK, Budapest 1987. 163.

17 *Morgós András*: Festett felületek tisztításának fiziko-kémiai alapjai és használhatósága a restaurátori gyakorlatban. Múzeumi Műtárgyvédelem 17. MRMK, Budapest 1987. 306.

18 *Dalmoki-Szalay*: A műtárgykárosító fészeltlábúak elleni védekezés. MRMK, Budapest 1980. A kártevő rágásképp alapján történő meghatározását a HOM Természettudományi Gyűjteményének munkatársa végezte. A kártevő: nagy kopogóbogár.

19 Ld. 12. 269.

20 Ld. 18. -1.2.4.

21 *Török-Morgós*: Vegyi anyagok a műtárgyvédelemben. MRMK, Budapest 1980. 1.1.4., 1.1.9.

22 Ld. 12. 270.

kített helyeken az enyv várhatóan nem biztosított volna kellő szilárdságú kötést a felületek között. Az, hogy a talpvolutákat oldalról borító svartnik mindenütt sérültek voltak, azt jelenti, hogy a voluták már többször leszakadtak és magukkal rántottak egy-egy darabot a borító svartnikból is.²³ Mivel nem cél az egykori beavatkozások megőrzése, és kívánatosabb az egy szellemenben végzett javítások alkalmazása, így az egyébként is sérült falapokat újjakkal váltottam fel. Megelőző védelemként a natur fafelületeket Xilamonnal konzerváltam. A kisebb egyenetlenségek kijavítására elegendő volt a nyúlenyv, Thymol, fenyőfaliszt keverékéből készült javítótapasz. Az erősen lecsonkult talprészen, hogy a voluta és a svartni is fölragasztható legyen, fenyőfával egészítettem ki a vakfát. A ragasztáshoz enyvet használtam.

Fiók

A „stíluselemzés”-ből arra a következtetésre juthatunk, hogy az oldalkáván lévő gyökérsvartni nem az eredeti állapot. Ha a tárgyból önmagából keressük kérdésünkre a választ, akkor is inkább elfogadható az a magyarázat, hogy a gyökérsvartni eredetisége az oldalkáván nem teljesen indokolt. Ha eredetileg került volna oda, annak a készítő jelleme, vagy anyaghiánya is oka lehet.

Az, hogy egy későbbi tévedés során az előlapról került volna át az oldalkávrára, a méretbeli különbségek miatt lehetetlen.

A levett gyökérsvartni töredezett és hátulról rovarrágott. Akkora darab még kiszabható volt belőle, amekkora a fiók törésvonalú kiegészítéséhez és két volutaoldalra kellett. A kiszálkásodott törésvonalak miatt adódó rések kitöltésére – enyves fölragasztás után – diófa fűrészporral színezett epoxigyantát és „Novoryt” viaszot használtam.²⁴ A kiegészítés és a kiegészített rész közötti szintbeli különbséget 180-as csiszolópapír segítségével egyenlítetttem ki.²⁵

A hiányzó svartnik pótlása ugyanúgy a restaurálás része, mint az eddig elvégzett tisztítás, konzerválás. A szükséges faanyag beszerezhetősége minden restaurátor számára nagy gond. Igyekeznünk kell rajzolatában az eredetihez igazodó pótlás kiválasztására. A kiegészítés során arra törekedtem, hogy minél kisebb részt kelljen az eredeti felületből elvennem, ezért ahol lehetett, ott tört vonalú a kiegészítés. Van, ahol elkerülhetetlen volt az egyenes vonalú illesztés, de ezek között van olyan is, ahol eredetileg is egyenes vonalú volt a svartnik találkozási pontja. A hasonlóság érdekében a kiegészítésre (pótlásra) használt svartnilapokat helyenként vizes páccal színeztem. A faanyag pácolása sem a tárgy készítésének korától, sem a restaurálási gyakorlattól nem idegen.²⁶

Az asztallap restaurálása

Az olyan igényű készítő, aki a talpak kávéit ívesen le tudja svartnizni, aki a rajzolata olyan gondot fordít, mely a talptól az asztallapig tart, és akinek fontos szempont, hogy mennyire drága anyagot használ fel – az nem valószínű, hogy megengedje magának a most látható asztallap elkészítését. Ezt a feltételezést erősíti az a kávéfelső élén lévő két, illetve három facsap nyom, mely egy előző asztallapra utal. Az előző – valószínűleg eredeti – asztallapon ugyan tompa illesztésű lehetett a vakfához kapcsolódó heveder, de az asztallap és a káva tompa illesztésére a hevedereken átmenő fa csapokkal erősítette meg a készítő.

Egy svartnival borított asztallap nyilvánvalóan olcsóbbá tette a terméket, mint a vastag, tömör diódeszka. A tárgyhoz jelenleg „hozzátartozó” asztallapon nincs terítékillesztés. Az, hogy a zárnelyvnek nincs világosan bevésített helye az asztallapon, szintén egy – az eredetinél – kevésbé igényes készítőre utal.

Az „én asztalom” minden bizonnyal nem Steindl Ferenc készítette. A hozzávaló analóg megtalálása, a „mihez képest”, behatárolhatatlan.²⁷ Felemás megoldás ugyan ezen a tárgyon egyes javításokat lecserélni és egyeseket megtartani – egy vélt eredetiség nevében –, de a tárgy ilyen mértékű újragondolása nem lehet feladatunk. Ezért nem vállalkozhatom egy asztallap-rekonstrukcióra sem. A jelenlegi asztallap az esztétikai élményt oly mértékben nem rontja, hogy a meglévő „stílusjegyek” alapján a tárgy történetisége behatárolhatatlan lenne.

Az, hogy a jávor bordúrt nem jávossal egészítettem ki, az a rendelkezésemre álló „még be nem érett” jávor erős színbeli eltéréseiből adódott. A most beépítésre került cseresznye svartni inkább megközelíti a már „érett jávor” betét színét. A szétnyílt rész ragasztásánál meghagytam a tompa illesztést. Enyvel ragasztottam. A tárgynak csak kiállítási funkciót kell betöltenie, így nem láttam értelmét erősebb, esetleg oldhatatlan ragasztó alkalmazásának. A deszkaél találkozásánál meglévő szintbeli különbséget nem kívántam eltüntetni, mert ez csak a felület átciszolásával történhetett volna meg. A „Novoryt” tömítő viasz és az „FBS” szilikonkaucszuk

23 Kovács Petronella: Egyiptomi fatárgyak restaurálásának tanulságai. Múzeumi Műtárgyvédelem 21. Magyar Nemzeti Múzeum Budapest 1992. 48.

24 Ld. 12. 268.

25 Ld. 17.

26 Ld. 3. 72.

27 Ld. 3. 154-es fotó

tömítőanyag elsődlegesen nem a rések eltüntetését, hanem a ragasztásnál használt enyv körüli párazárást hivatott elvégezni az asztallapon (mindkettő mechanikusan könnyedén eltávolítható).

Az asztallapot a kávaélre enyvvvel ragasztottam fel. Ennél a ragasztásnál – a fentiek értelmében – elsődleges szempont az oldható ragasztó megválasztása.

Egyéb kiegészítések és javítások

Az olyan apróbb sérüléseket, ahol indokolatlan lett volna fával pótolnom (méreteik miatt) az eredeti részekben lévő hiányokat, ott faliszttel színezett epoxigyantát használtam. Ilyen javítások több helyen, elszórtan vannak a tárgy egész felületén. Tisztítás után a meglévő svartnifelületek megduzzadtak, az új falapok a pácolástól szálkásodtak fel, így politúrozás előtt kénytelen voltam a felületeket 400-as polírpapírral átörzszölni.

Az anyagvizsgálat felületi bevonóanyagként sellakkot mutatott ki. Ezért a felületekre én is sellakkot vittem fel. A zárszerkezet tisztítását Komplexonnal végeztem (7-es PH).²⁸ Szárítás után a felületet „MO” olajozó és rozsdalazító folyadékkal védtem le.

A hiányzó kulcs pótlását nem tartottam fontosnak, mert nem használati, hanem kiállítási tárgyról van szó. Tág határok között válogathattam a különböző anyagú, alakú és megmunkálású kulcspajzsok között. Minden olyan kulcspajzs szóba jöhetett, amelyik rátevéns volt. A fölszerelt kulcspajzsot Argentolban tisztítottam meg,²⁹ majd szilikonolajjal védtem le a felületét.

Raktározás és kiállítás alkalmával az 55–65%-os relatív páratartalom, a 20 °C állandó hőmérséklet és az UV sugárzás elkerülése szükséges.

Összegzés

Az olyan műtárgyak restaurálása, melyek nem autentikus darabok, számtalan kérdést vetnek fel. Ezek közül talán a legfontosabb a „mihez képest”. Véleményem szerint minden esetben a tárgyból önmagából induljunk ki, mert így a válaszok többsége megadható. Ha sikerül a tárgyat önmagát megfejteni, akkor beavatkozásainkat a tárgyhoz önmagához, mint autentikushoz alakíthatjuk. Ennek szellemében igyekeztem mind a dolgozat megírására, mind a munka elvégzésére.

Talán csak akkor válnak a tárgyak műtárggyá, ha az utókor fölértékelésében műzeumba, vagy gyűjtőhöz kerülnek. Egy tárgy megújításánál más elvárások lehetnek műtárgy és nem műtárgy esetében. Ha ugyanezt az asztalt nem műtárgyként kell megújítani, akkor a megrendelő minden bizonnyal az asztallap és a káva találkozásánál a tompa és enyvvvel erősített illesztésnél valami erősebb megoldást igényel. Minden bizonnyal egy új zár beszerelését igényelné, melyhez a kulcs bármikor könnyen pótolható. Hogy a fiúk könnyen csússzon, valószínűleg ő maga parafinozná meg a fiókéleket. Magánszemély elvárná, hogy egy megújított bútort kapjon, ahol nincsenek összezsikart felületek, nem vízfoltos az asztallap, és a bútor nedves ruhával is tisztítható legyen – amire a sellakk nem alkalmas.

Ezeknek a gondoknak a megoldásában a restaurátor végülis magára marad. Igyekeznie kell az igényeknek úgy eleget tennie, hogy közben a restaurálás elvárásainak, de leginkább önmagának feleljen meg.

²⁸ Csere Judit: A győri mészáros céh ládájának restaurálása. Múzeumi Műtárgyvédelem 16. MRMK Budapest 1987. 214.

²⁹ Séd Gábor: Régészeti eredetű fémtárgyak tisztítása, konzerválása. MRMK Budapest 1979. 63.